

1. Előadás

Chapter

1

A közgazdaságtan tíz alapelve

A közgazdaságtan tíz alapelve

- Közgazdaságtan – Economy – “oikonomos” (görög)
 - “az aki a háztartást vezeti”
- Háztartás – sok döntés
 - Szűkös erőforrásokat oszt szét
 - Képesség, erőfeszítés, vágy
- Társadalom – sok döntés
 - Szétoszt erőforrásokat
 - Szétoszt termékeket
- Az erőforrások szűkösek

3

A közgazdaságtan tíz alapelve

- Szűkösség – a társadalom erőforrásainak korlátozott volta
- Közgazdaságtan
 - Azt tanulmányozza, hogy a társadalom hogyan gazdálkodik a szűkös erőforrásokkal
- Közgazdászok tanulmányozzák:
 - Emberek hogyan hoznak döntéseket
 - Emberek hogyan hatnak egymásra
 - Olyan erők és trendek vizsgálata, melyek a gazdaság egészét befolyásolják

4

Hogyan hoznak döntéseket az emberek

1. Alapelv: Az embereknek átváltásokkal szembesülnék

- Döntéshozatal
 - Egy célt átváltani egy másikra
 - Diák – idő
 - Szülők – jövedelem
 - Társadalom
 - Nemzeti védelem vs. Fogyasztási jószág
 - Tiszta környezet vs. Magas jövedelemszint
 - Hatékonyság vs. Egyenlőség

5

Hogyan hoznak döntéseket az emberek

1. Alapelv: Az embereknek átváltásokkal szembesülnék

- Hatékonyság
 - Társadalom – szűkös erőforrásaiból a legtöbb haszon kinyerése
 - A gazdasági torta mérete
- Egyenlőség
 - Haszon – a társadalom tagjai között egyenletesen szétosztva
 - Mekkora szeletekre vágjuk a tortát

6

Hogyan hoznak döntéseket az emberek

2. Alapelv: Mindennek az a költsége, amiről lemondunk érte

- Az embereknek átváltásokról kell dönteniük
 - Döntéshozatal
 - Hasznok és költségek összehasonlítása az alternatívák hasznával és költségeivel
 - Alternatív költség
 - Bármilyen, amiről le kell mondani azért, hogy megszerezzünk egy dolgot

Hogyan hoznak döntéseket az emberek

3. Alapelv: A racionális emberek marginális értékekben gondolkodnak

- Racionális emberek
 - Rendszerszerűen & szándékosan mindent megtesznek azért, hogy elérjék a célukat
- Marginális változás
 - Egy cselekvési terv apró járulékos beállítása
- Racionális döntéshozó – csak akkor cselekszik, ha:
 - Marginális haszon > Marginális költség

Hogyan hoznak döntéseket az emberek

4. Alapelv: Az emberek ösztönzőkre reagálnak

- Ösztönző
 - Ami cselekvésre ösztönöz egy ember
 - Magasabb ár
 - Vevő – kevesebbet fogyaszt
 - Eladó – többet állít elő
 - Közpolitika
 - Megváltoztatja a költségeket vagy a hasznokat
 - Megváltoztatja az emberek viselkedését

Hogyan hoznak döntéseket az emberek

4. Alapelv: Az emberek ösztönzőkre reagálnak

- Benzin adó
 - Autó mérete & üzemanyag hatékonysága; közös autóhasználat; tömegközlekedés
- Nemszándékolt következmények
 - A politikai döntéshozók nem veszik számításba, hogy a döntéseik hogyan befolyásolják az ösztönzőket

Hogyan hatnak egymásra az emberek

5. Alapelv: Kereskedelem révén mindenkinek jobban járhat

- Kereskedelem
 - Specializáció, szakosodás
 - Lehetővé teszi minden ember/ország számára, hogy arra szakosodjon, amiben a legjobb
 - Az emberek/országok több áruból és szolgáltatásból választhatnak, melyeket alacsonyabb áron vehetnek meg

Hogyan hatnak egymásra az emberek

6. Alapelv: A piacok általában képesek jól megszervezni a gazdasági tevékenységeket

- Kommunista országok – központi tervezés
 - Kormányzati hivatalnokok (központi tervezők)
 - Ők osztják szét a gazdaság szükséges erőforrásait
 - Eldöntik
 - » Milyen árut és szolgáltatásokat termeljenek
 - » Mennyit termeljenek
 - » Ki fogyassza és termelje ezeket
 - Elmélet: csak a kormány tudja úgy megszervezni a gazdasági működést, hogy jólét legyen az egész országban

Hogyan hatnak egymásra az emberek

6. Alapelv: A piacok általában képesek jól megszervezni a gazdasági tevékenységeket

- Piacgazdaság – az erőforrások elosztása
 - Sok vállalat és háztartás decentralizált döntése
 - A jószágok és szolgáltatások piacán találkoznak és hatnak egymásra
 - Az árak és az önérdék által vezérelve
 - Adam Smith "láthatatlan keze"

13

Hogyan hatnak egymásra az emberek

7. Alapelv: A kormány néha javíthatja a piaci folyamatok eredményeit

- Szükségünk van a kormányra
 - A szabályok betartatásához
 - Az intézmények fenntartásához – kulcsszerep a piacgazdaságban
 - Tulajdonjogok kikényszeríthetősége
- Tulajdonjogok
 - Egy egyén képessége arra, hogy birtokoljon és hatalmat gyakoroljon a szűkös erőforrások felett

14

Hogyan hatnak egymásra az emberek

7. Alapelv: A kormány néha javíthatja a piaci folyamatok eredményeit

- Kormányzati beavatkozás
 - Megváltoztatja az erőforrások szétosztását
 - A hatékonyság növelése érdekében
 - A piaci kudarc elkerüléséért
 - Az egyenlőség növelése érdekében
 - A gazdasági jólét egyenlőtlenségeinek elkerüléséért

15

Hogyan hatnak egymásra az emberek

• Piaci kudarc

- Olyan helyzet, amikor a piac magától nem képes hatékonyan szétosztani az erőforrásokat

• A piaci kudarc okai

- Externáliák
 - Egy személy cselekedetei hatással vannak valaki más jólétére
- Piaci erő
 - Egy személy (vagy egy kis csoport) képessége arra, hogy jogtalanul befolyásolja a piaci árakat

16

Hogyan hatnak egymásra az emberek

• A gazdasági jólét egyenlőtlenségei

- Piacgazdaság
 - Jutalmazza az embereket – olyan termékek előállítására képes, amiért más emberek hajlandók fizetni
- Kormányzati beavatkozás
 - Közpolitika
 - Csökkentheti az egyenlőtlenséget
 - Közel sem tökéletes folyamat

17

Hogyan működik a gazdaság egésze

8. Alapelv: Egy ország életszínvonala a termelési képességétől függ

- Az életszínvonalak nagy különbözősége
 - Országok között
 - Időben
- Magyarázat: a termelékenység változása

18

Hogyan működik a gazdaság egésze

- Termelékenység
 - Azon áruk és szolgáltatások mennyisége, amit egy egység munka felhasználásából készítenek
- Nagyobb termelékenység
 - Magasabb életszínvonal
- A nemzet termelékenységének növekedési rátája
 - Meghatározza az átlagos jövedelem növekedési rátáját

19

Hogyan működik a gazdaság egésze

9. Alapelv: Ha a kormány túl sok pénzt bocsát ki, az árak emelkednek

- Infláció
 - A gazdaság általános árszintemelkedése
- Hatalmas / állandó infláció okai:
 - A pénz mennyiségének növekedése
 - A pénz értéke csökken

20

Hogyan működik a gazdaság egésze

10. Alapelv: A társadalom az infláció és a munkanélküliség között rövid távon átváltással szembesül

- A pénz pumpálásának rövidtávú hatásai:
 - Serkent – általános költekezési szintet
 - Áruk és szolgáltatások nagyobb kereslete
 - Vállalatok – árat emelnek; több munkást foglalkoztatnak; több árut és szolgáltatást termelnek
 - Alacsonyabb munkanélküliség

21

Hogyan működik a gazdaság egésze

10. Alapelv: A társadalom az infláció és a munkanélküliség között rövid távon átváltással szembesül

- Rövidtávú átváltás infláció és munkanélküliség között
 - Kulcs-szerep – gazdasági ciklusok elemzése
- Gazdasági ciklus
 - A gazdasági tevékenység ingadozása
 - Foglalkoztatás
 - Termelés

22

Table 1

A közgazdaságtan tíz alapelve

Hogyan hoznak döntéseket az emberek

- 1: Az embereknek átváltásokkal szembesülnék
- 2: Mindennek az a költsége, amiről lemondunk érte
- 3: A racionális emberek marginális értékekben gondolkodnak
- 4: Az emberek ösztönzőkre reagálnak

Hogyan hatnak egymásra az emberek

- 5: Kereskedelem révén mindenkinek jobban járhat
- 6: A piacok általában képesek jól megszervezni a gazdasági tevékenységeket
- 7: A kormány néha javíthatja a piaci folyamatok eredményeit

Hogyan működik a gazdaság egésze

- 8: Egy ország életszínvonala a termelési képességétől függ
- 9: Ha a kormány túl sok pénzt bocsát ki, az árak emelkednek
- 10: A társadalom az infláció és a munkanélküliség között rövid távon átváltással szembesül

23

Table

3

Kölcsönös egymásrautaltság
és a kereskedelem haszna

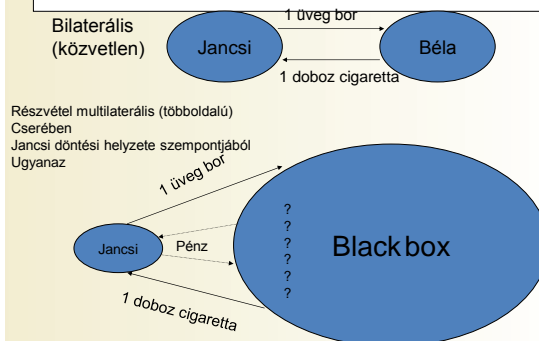
Table

Szakosodás-munkamegosztás-csere

- Adam Smith: Mi a forrása a nemzetek gazdagságának?
- A létrehozott anyagi javak tömege
- A szakosodás, specializáció szerepe
- Következmény: nem saját szükségletre termelünk, tevékenységeink eredményét elcseréljük egymással
- A létrehozott jószágok tömege ezért nagyobb

Table

Csere

Table

A hatékony szakosodás alapelve

- Mi dönti el, hogy ki milyen tevékenységre szakosodik, ki mit termeljen? (A többi termék-szolgáltatás iránti igényét cserén keresztül fogja kielégíteni.)
- Kézenfekvő válasz: mindenki arra szakosodik(jon), aminek a végzésében a leghatékonyabb
- Elég ez?

Table

A modern gazdaság egy példabeszéde

- Két jószág: hús és krumpli
- Két ember: állattenyésztő és földművelő
- Ha az állattenyésztő csak húst készít
 - És a földművelő csak krumplit termeszt
 - Akkor kereskedés által mindketten nyernek
- Ha az állattenyésztő és a földművelő is előállít húst is és krumplit is
 - Akkor is nyernek a szakosodás és kereskedés által

28

Table 1

A termelési lehetőségek határa (a)

(a) Termelési lehetőségek

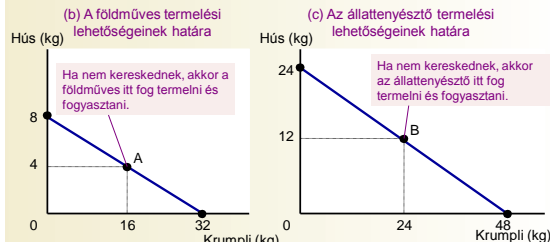
	Hány percet van szüksége 1 kg előállításához		8 óra alatt ennyit állít elő	
	Hús	Krumpli	Hús	Krumpli
földművelő	60 perc/kg	15 perc/kg	8 kg	32 kg
állattenyésztő	20 perc/kg	10 perc/kg	24 kg	48 kg

Az (a) táblázatban láthatjuk a földművelő és az állattenyésztő termelési lehetőségeit.

29

Table 1

A termelési lehetőségek határa (b, c)

A (b) ábrán láthatjuk azokat a hús-krumpli kombinációkat, amiket a földműves meg tud termelni. A (c) ábrán láthatjuk azokat a hús-krumpli kombinációkat, amiket az állattenyésztő meg tud termelni. Mindkét termelési lehetőségek határának megszerkesztésénél feltételeztük, hogy fejenként napi 8-8 órát dolgoznak. Ha nem kereskednek, akkor mindkettőjük termelési lehetőségeinek határa egyben fogyasztási lehetőségeiknek is határa.

30

Table

A modern gazdaság egy példabeszéde

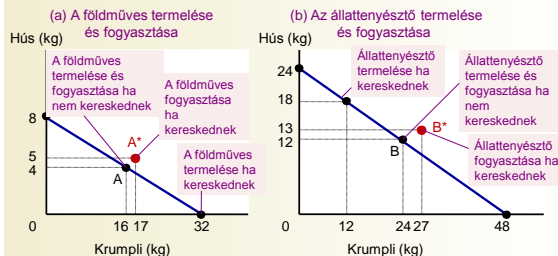
• Szakosodás és kereskedelem

- Földműves – krumplitermesztésre szakosodik
 - Több időt fordít krumplitermesztésre
 - Kevesebb időt fordít marhanevelésre
- Állattenyésztő – marhanevelésre szakosodik
 - Több időt fordít marhanevelésre
 - Kevesebb időt fordít krumplitermesztésre
- Kereskedelem
 - 5 kg húst 15 kg krumpliért
- Mindketten nyernek a szakosodás és kereskedelem által

31

Table 2

Hogyan növeli meg a kereskedelem a fogyasztási lehetőségeket

A földműves és az állattenyésztő közötti kereskedelem mindkettőjük számára egy olyan hús-krumpli kombináció fogyasztását teszi lehetővé, ami kereskedelem nélkül lehetetlen lenne. Az (a) ábrán a földműves A pont helyett A*-ban fogyaszt. Az (b) ábrán az állattenyésztő B pont helyett B*-ban fogyaszt. A kereskedelem által mindketten több húst és több krumplit fogyaszthatnak.

32

Table 2

Hogyan növeli meg a kereskedelem a fogyasztási lehetőségeket

(c) A kereskedelem haszna: Összefoglalás

	Földműves		Állattenyésztő	
	Hús	Krumpli	Hús	Krumpli
Kereskedelem nélkül:				
Termelés és fogyasztás	4 kg	16 kg	12 kg	24 kg
Kereskedelemmel:				
Termelés	0 kg	32 kg	18 kg	12 kg
Kereskedelem	Kap: 5 kg	Ad: 15 kg	Ad: 5 kg	Kap: 15 kg
Fogyasztás	5 kg	17 kg	13 kg	27 kg
A KERESKEDELEM HASZNA:				
A fogyasztás növekedése	+1 kg	+1 kg	+1 kg	+3 kg

33

Table

Komparatív előny

- Abszolút előnye van annak, aki
 - Kevesebb inputtal állít elő egy jószágot, mint más termelők
- Alternatív költség
 - Bármilyen, amit fel kell adni azért, hogy megszerezzünk valamit
 - A két termék közötti átváltást méri, amivel a termelőknek számolniuk kell

34

Table 1

A hús és a krumpli alternatív költsége

	Alternatív költség:	
	1 kg Hús	1 kg Krumpli
Földműves	4 kg krumpli	¼ kg hús
Állattenyésztő	2 kg krumpli	½ kg hús

35

Table

Komparatív előny

- Komparatív előny
 - Alacsonyabb alternatív költséggel állít elő egy terméket, mint a többi termelő
 - Relatív alternatív költségeket tükröz
- A komparatív előny elve
 - Minden egyes terméket az a személy termel, aki alacsonyabb alternatív költséggel tudja előállítani

36

Table

Komparatív előny

- Egy személynek
 - lehet mindkét jószágból abszolút előnye
 - nem lehet mindkét jószágból komparatív előnye
- Különböző alternatív költségekkel rendelkezők
 - Az egyik személynek az egyik termék előállításában van komparatív előnye
 - A másik személynek a másik termék előállításában van komparatív előnye

37

Table

Komparatív előny

- Egy jószág alternatív költsége
 - A másik termék alternatív költségének inverze
- A szakosodás és a kereskedelem haszna
 - A komparatív előnyön alapszik
 - A gazdaságban lévő teljes termelés megnő
 - A gazdasági torta mérete megnő
 - Mindenki jobban jár

38

Table

Komparatív előny

- A kereskedelem a társadalom minden tagja számára előnyös lehet
 - Lehetőséget ad az embereknek, hogy szakosodjanak
 - Komparatív előnyük lehet
- A kereskedelem ára
 - A két alternatív költség között kell lennie
- A komparatív előny elve megmagyarázza:
 - Az egymásrautaltságot
 - A kereskedelem hasznát

39

Table

Kitrjesztés

- Nemzetközi kereskedelem
- Feltevések
- korlátok